

ДИСКУРС ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПАРАДИГМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-СТОРИНОК СПЕЦСЛУЖБ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, НІМЕЧЧИНИ, УКРАЇНИ)

Толерантність – не просто філософський ідеал, а практична умова виживання. Складність реалізації принципу толерантності полягає в тому, що надзвичайно важко сприйняти Іншого в його іншості, визнати за ним право бути інакшим, ніж Я, чинити і думати по-своєму.

О. Березяк

Постановка проблеми. «Світоглядні війни сучасності визначаються надзвичайною роллю інформації у формуванні ставлення до подій» [5, с. 336], як формою інтерпретації дійсності, що містить людський досвід. Інформування є базовою інтенцією в організації інституційних інтернет-дискурсів, чиє первинне завдання – інформування як громадянського суспільства своєї країни, так і міжнародної спільноти щодо власної діяльності. Актуальність інформації, яку пропонують сайти спецслужб, сприяє діалогу між спецслужбами і громадськістю, звужує коло тем деструктивних повідомлень противника в інформаційних війнах. Для запобігання конфліктів сучасний світ вибудовує комунікативні практики у парадигмі ТОЛЕРАНТНІСТЬ – НУЛЬОВА ТОЛЕРАНТНІСТЬ, що передбачає реалізацію певних комунікативних правил – конкретних рекомендацій щодо реалізації установки на толерантну взаємодію. Ця теза визначає актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові погляди щодо прагматичних мовних та мовленнєвих аспектів толерантності знайшли своє відображення у працях О. Березяка, С. Богдан, Л. Буджурової, Л. Компанцевої, З. Попової, І. Стернина, О. Сухомлин, Ю. Товстокорої та ін.

Мета статті – проаналізувати маркери дискурсу толерантності сайтів спецслужб Великої Британії, Німеччини, України.

Завдання статті – 1) розглянути адресант-адресатні відношення на сайтах спецслужб країн, мова яких досліджується; 2) визначити критерії та характеристики толерантного дискурсу; 3) сформулювати рекомендації щодо забезпечення гендерного аспекту дискурсу толерантності.

Вплив інституційного дискурсу на адресата визначається характером зворотного зв'язку. Внутрішній зв'язок може надати уявлення про відповідність діяльності адресанта певній програмі, зовнішній зв'язок може свідчити про стан та поведінку адресата як відповідь на певні комунікативні дії [9].

Виклад основного матеріалу. Адресант-адресатні відношення на сайтах спецслужб будуються за суб'єкт-адресатним вектором. Суб'єктом виступає спецслужба, що позиціонована колективним МІ, адресатом – громадянське суспільство та міжнародна спільнота. Комунікація вибудовується за моделями:

спецслужба → громадянське суспільство: *We do so for the people who live and work here* (<https://www.mi5.gov.uk/news/a-modern-mi5>); *Sehr geehrte Damen und Herren!* (http://www.bnd.bund.de/DE/Organisation/Redender_Leitung/Redetexte/RedeNachrichtendienstKonferenz2015.html);

Шановні громадяни! На виконання Ваших численних звернень та запитів сьогодні, 25 березня, у Службі безпеки України здійснюються заходи із збільшення каналів зв'язку на «гарячій лінії» СБУ (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=139491&cat_id=138881&mustWords);

спецслужба → окремих громадян: *As a Software Developer you will be using your programming skills to help investigators manage sensitive intelligence by designing and*

producing new functionality in a fast and challenging environment. You will also be helping the organization to develop improvements to corporate IT (<https://careers.mi5.gov.uk/opportunities/technology>); *Sie als Datenschutzexperten kennen diese großen Unterschiede was das Datenschutzrecht angeht* (<https://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/vortraege/rede-p-dud-2015>); *Служба безпеки України оголошує конкурс на заміщення вакантних посад водійського складу на умовах військової служби або за трудовим договором* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=169593&cat_id=169592);

спецслужба → світова спільнота: *Besonders begrüßen möchte ich auch den Direktor des Europäischen Intelligence Centers Ilkka Salmi, die Präsidenten und stellvertretenden Präsidenten der Nachrichtendienste aus Belgien, Polen, Ungarn, Lettland, Montenegro und Serbien sowie die Vertreter von Nachrichtendiensten aus 29 Staaten* (<https://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/vortraege/rede-p-symposium-2015>);

представник спецслужби (зокрема, перша особа) → громадянське суспільство: *Ladies and gentlemen, it is a great privilege for me, and through me for the whole of the Security Service, to have been invited to give this year's Richard Dimbleby Memorial Lecture* (<https://www.mi5.gov.uk/news/security-and-democracy-is-there-a-conflict#sthash.Ck84sRaN.dpuf>); *Meine sehr geehrten Damen und Herren* (<https://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/vortraege/rede-p-handelsblatt-konferenz-2015>); *Звертаюся до тих, хто не зрадив Присязі. Жоден рапорт на звільнення, який ви написали під прицілом автомата, не є легітимним* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=122632).

Коллективне МІ спрямовано на формування загального образу суб'єкта, експлікацію почуття спільної ідентифікації всіх представників спецслужб: *We're relied upon to keep UK*

citizens safe, and investigate threats from international and domestic terrorism (<https://careers.mi5.gov.uk/opportunities/investigations>); *Wir sind für Sie da, wenn* (<https://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/publikationen/pb-islamismus/broschuere-bamf-2013-08-glaube-oder-extremismus>); *Ми змогли переформатувати деякі міські ради у тих містах, які навіть проголосували за визнання Росії агресором і які нині стали більш проукраїнськими* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=148984&cat_id=148269). Прагматика колективного МІ двоспрямована: з одного боку, колективне МІ має викликати в адресата почуття єдності та довіри, з іншого – передбачає колективну відповідальність за повідомлення.

Маркерами толерантного дискурсу є семантичні структури, що позиціонують повагу до іншого, розуміння й прийняття «інакшості» іншої людини та спільнот, і, відповідно, мультикультуралізм. Конструкції, в яких продемонстровано повагу до адресата, прагматично зорієнтовані на активний діалог, що також є ознакою толерантного дискурсу.

Можна виокремити такі групи імпліцитного називання адресата:

– пряме звернення у формі 2 особи формує «коло своїх», оскільки визначає комунікативний статус адресата, представляє діалогічне розуміння особистості: *Studiere Informatik! Du interessierst Dich für die Welt der Bits und Bytes? Dann ist ein Informatikstudium genau das Richtige für Dich!* (<https://www.verfassungsschutz.de/de/oeffentlichkeitsarbeit/publikationen/allgemeine-publikationen/faltblatt-2013-10-it-studienfoerderung>); *Good morning and thank you for the invitation to speak at your Annual Conference* (<https://www.mi5.gov.uk/news/intelligence-counter-terrorism-and-trust#sthash.C9MgNSuX.dpuf>);

– неконкретизований адресат – кожний представник громадянського суспільства. Використання займенника ВИ у таких випадках виконує контактовстановлювальну функцію – суб'єкти, позначені через ВИ, мають потенційну можливість вступити зі спецслужбою у зв'язок, що передбачає наявність спільної системи цінностей та взаємної

відповідальності: *If your information relates to an imminent threat to life or property, please contact the police on 999 or the Anti-Terrorist Hotline on 0800 789 321* (<https://www.mi5.gov.uk/contact-us>); *Sie sind mit Einzel- und Teamaufgaben betraut, die sie im Rahmen ihrer Vollmachten eigenverantwortlich ausüben* (http://www.bnd.bund.de/DE/Karriere/Stellenanzeigen/Gehobener_Dienst/gentable_gd.html); *Якщо Вам стало відомо про підготовку злочину або скоєння злочину, негайно повідомте про це в СБУ або МВС* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=106390&cat_id=106389);

– називання конкретних цільових аудиторій, що демонструє повагу до адресата, визнання його права на самореалізацію та «інакшість»: *As an Architect you would be working with suppliers, contractors and MI5 staff to deliver technically advanced and innovative projects* (<https://careers.mi5.gov.uk/opportunities/technology>); *Dieser Text ist in leicht verständlicher Sprache geschrieben* (http://www.bnd.bund.de/DE/_Home/Kontakt_Box/Leichte_Sprache/Unterpkt_1/Leichte_Sprachet_1_node.html); *Auf dieser Seite finden Sie Informationen in Deutscher Gebärdensprache (DGS)* (http://www.bnd.bund.de/DE/Gebaerdensprache/DGS_node.html); *Шановні вступники!* (<http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/actual/Vstupna-kampanya>);

– використання лексем, які називають націю, народ тощо, це демонструє єдність спецслужб із народом країни: *Our people are at the heart of our mission. We fulfil our operations in a number of ways – with the information our agents provide, the technical resources at our disposal and our close relationship with foreign intelligence and security services* (<https://www.sis.gov.uk/our-mission.html>); *Ja, wir beraten auch in Englisch, Französisch, Arabisch, Türkisch, Russisch, Usbekisch und Persisch* (<http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/Beratung/beratung-node.html>); *«Übersiedler aus der ehemaligen DDR»* (<http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/uebersiedler/uebersiedler-ehemalige-ddr-node.html>); *Оновлений тимчасовий порядок в'їзду на неконтрольовану територію та виїзду з неї громадян України та іноземців (осіб без громадянства)* (<http://www.ssu.gov.ua>).

Імплицитне формування звертання можливе за допомогою таких мовних засобів:

– питання, яке імплицитно містить вказівку на адресата, актуалізує пропозиційне знання, що припускає включеність адресата до комунікації: *Gibt es die Beratung auch in anderen Sprachen als Deutsch?* (<http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/Beratung/beratung-node.html>);

– сегментація адресата за родом занять, що демонструє готовність до комунікацій із людьми різних напрямів діяльності: *You become an expert in your area, setting requirements for intelligence collection by working closely with people in front-line collection roles, such as surveillance officers and foreign language analysts* (<https://careers.mi5.gov.uk/opportunities/investigations>); *Wir geben Nachwuchstalenten eine Chance!* (<http://www.bnd.bund.de/DE/Karriere/Ausbildungen%20-%20Duales%20Studium/Flyer/Laufbahnausbildung>); *До уваги журналістів* (http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=135112&cat_id=13).

Найбільша сегментація адресантів наразі спостерігається на сайтах спецслужб Німеччини й України. В Німеччині ця ситуація зумовлена давніми традиціями толерантної комунікації, поважливим ставленням до «інакшості» адресатів різних категорій. Так, на сайті ФВОК пропонується гіперпосилання на ресурс «Bündnis für Demokratie und Toleranz – gegen Extremismus und Gewalt» (<http://www.buendnis-toleranz.de/>), де знаходить подальший розвиток дискурс толерантності. Ресурс «Bündnis für Demokratie und Toleranz – gegen Extremismus und Gewalt» апелює до різних типів аудиторій:

– людей, які живуть в одній країні, але які через політичні та релігійні причини не могли спілкуватися і збагатити культурними надбаннями один одного. Так, на сайті «Bündnis für Demokratie und Toleranz – gegen Extremismus und Gewalt» (<http://www.buendnis-toleranz.de>) створено групу «YOFI – ein jüdisch-muslimisches Jugendprojekt» («Єврейсько-мусульманський молодіжний проект»), мета якого –

зближення та порозуміння людей різних культур і релігій: *Das Jugendprojekt Yofi verfolgt zwei klare Ziele: Die Stärkung der Identität jüdischer und muslimischer Jugendlicher in Deutschland und die Förderung von Toleranz und Demokratie durch den Dialog zwischen Jugendlichen unterschiedlicher Herkunft* (<http://www.buendnis-toleranz.de/themen/antisemitismus/169934/interview-mit-yofi-ein-juedisch-muslimisches-jugendprojekt>);

– мігрантів. ASYL-DIALOGE (діалоги мігрантів) – театралізована програма, де глядачі й актори (справжні мігранти) обговорюють проблеми та причини міграції: *Viele Menschen wollen einen ganz persönlichen Beitrag zur Willkommenskultur in Deutschland leisten* (<http://www.buendnis-toleranz.de/themen/extremismus/170010/demokratie-vor-ort-asyl-dialoge-im-heimathafen-neukoelln>);

– жертв несправедливості та порушення прав людини: *Stark ohne Gewalt – Stark in Vielfalt» ist unser wichtigstes Standbein, unser größtes Projekt* (<http://www.buendnis-toleranz.de/themen/gewaltpraevention/165955/stark-ohne-gewalt/vielfalt>);

– футбольних фанів. Так, на ресурсі було відкрито дискусію про покращання атмосфери серед футбольних фанів, де обговорювалися нагальні питання поваги, толерантності, прозорості та попередження насильства на футбольних аренах. *Zudem sei der Sport ein gutes Instrument, um Werte wie Toleranz, Antidiskriminierung und Respekt zu vermitteln* (<http://www.buendnis-toleranz.de/themen/toleranz/169953/vereine-stark-machen-5-nachmittag-fuer-vielfalt-im-fussball>);

– малозабезпечених сімей. На сайті ФВОК неодноразово позиціонується програма ROCK YOUR LIFE та фонд die Stiftung EVZ (Erinnerung Verantwortung Zukunft), що мають за мету створити суспільство, в якому кожна дитина, незалежно від походження, може отримати доступ до освіти. *Sie haben eine Projektidee zur Verbesserung der Bildungschancen für Sinti und Roma, doch es fehlt noch an finanzieller Unterstützung? Noch bis 1. Februar 2016 nimmt die Stiftung EVZ (Erinnerung Verantwortung Zukunft) Projektideen entgegen, die sich für bessere Bildungschancen für Sinti und Roma in Deutschland einsetzen* (<http://www.buendnis-toleranz.de/170019/projekte-gesucht-gleiche-chancen-fuer-sinti>);

– людей з обмеженими можливостями. Ресурс пропонує рубрику для людей з обмеженими можливостями, де, наприклад, можна переглянути відео із сурдоперекладом (<https://www.verfassungsschutz.de/de/service/gebaerdensprache/gebaerdensprache-navigation>).

На офіційних ресурсах спецслужб України градація адресата зумовлена подіями АТО. Адресат визначається за принципами:

– ролі в боротьбі за Українську незалежну державу: Консультативний центр для учасників АТО (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=165560&cat_id=135502). *Центр функціонуватиме як постійно діюча робоча група фахівців різних підрозділів СБУ, які надаватимуть громадянам, котрі брали участь в АТО, та членам їх сімей роз'яснення з питань їхнього соціального захисту, пільг і гарантій, передбачених законодавством* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=165560&cat_id=135502);

– визнання «інакшості» суб'єкта й надання йому комунікативної альтернативи: *Ще один бійовик скористався програмою СБУ «На тебе чекають вдома»* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/category?cat_id5);

– взаємодії та підтримки: *На цій сторінці спецслужба України відкриває своє «людське» обличчя через гуманітарні проекти, благодійні акції, допомогу і підтримку тих, хто її потребує* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/category?cat_id=135502);

– загальноукраїнського значення: *Нашим героям: сторінка пам'яті про загиблих* (http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=137121&cat_id=135502);

– зв'язок на всіх ресурсах забезпечується формулюваннями: *If your information relates to an imminent threat to life or property, please contact the police on 999 or the police Anti-Terrorist Hotline on 0800 789 321* (<https://www.sis.gov.uk/contact-us.html>); *Fanden Sie diesen Beitrag hilfreich? Wir freuen uns auf Ihr Feedback* (<http://www.bamf.de>);

DE/DasBAMF/Uebersiedler/uebersiedler-ehemalige-ddr-node.html); *Sie haben Fragen? Rufen Sie uns an oder schreiben Sie uns!* (<http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/Beratung/beratung-node.html>); *У Службі безпеки України встановлено поштові скриньки для звернень громадян особисто до Голови СБУ* (<http://www.ssu.gov.ua>).

Таким чином, інституційний дискурс офіційних сайтів спецслужб Великої Британії, Німеччини, України, організований за принципом толерантності, передбачає діалогічність – основний критерій толерантного дискурсу та має такі характеристики:

I. Дискурсивний рівень актуалізує адресант-адресатні відношення:

1) сегментація адресата: наприклад, жінки, чоловіки, діти, молодь, люди поважного віку, ветерани, представники певних професій, люди з особливими потребами, люди, що оступилися (але зрозуміли хибність поглядів), представники різних (національних, культурних) меншин;

2) дистанціювання адресантів від вираження негативної оцінки, імперсоналізації позиції [6];

3) «упаковка» медіатексту (заголовок, вступна частина, висновок) маніфестує його ідеологічну спрямованість і значною мірою впливає на сприйняття всього тексту. Від тональності «рамки» залежить те, як відвідувач ресурсу сприйме запропоновану інформацію: зі знаком «плюс», «мінус» або просто прийме її до відома (сприйме нейтрально);

4) цитатія дозволяє реалізовувати негативну інтенцію (висловити негативне ставлення до об'єкта), використовуючи висловлювання інших людей. За допомогою цього прийому адресант дистанціюється від сказаного і виступає в ролі провідника переданої інформації, провідника чужої думки – неупередженого, об'єктивного, толерантного спостерігача;

5) реалізація ілюктивних установок на безконфліктність, некатегоричність, неімпозитивність комунікації:

а) установка на безконфліктність передбачає запобігання розміщення матеріалів, що можуть викликати суперечки і конфлікти у певних групах громадянського суспільства, якщо ці суперечки спостерігалися в «реальних» комунікаціях безпекових і державних органів із громадянським суспільством, матеріали сайту мають бути спрямовані на їхнє врегулювання через *компроміс* і *збереження обличчя*» двох сторін.

Установка на запобігання (профілактику) конфлікту реалізується в таких комунікативних правилах:

- переважання неконфліктної тематики спілкування;
- небажаність публічного позиціювання розбіжностей;
- недопущення відкритого протистояння, що може бути спровоковано матеріалами офіційних ресурсів;

- мінімізація матеріалів емоційного характеру;
- демонстрація поваги до різних груп цільової аудиторії (жінок, пенсіонерів, студентів тощо), зокрема, менш захищених (біженців, інвалідів, переселенців), наприклад, невикористання стверджень, які закріплюють гендерні стереотипи: *усі чоловіки – чудові керівники; усі жінки – відмінні підлеглі*;

- уникати використання стереотипів, особливо етностереотипів – тобто загальної сукупності уявлень про представників етносу, його інтелектуальний та моральний рівень [8].

Стратегія компромісу у поданні матеріалів передбачає такі установки:

- визнання права представників громадянського суспільства на інаковість – релігійну, гендерну, національно-культурну тощо;

- висвітлення дискусійних проблем має демонструвати настанову на кооперацію;

- представлення дискусійних питань як таких, що спрямовані на спільне вирішення проблеми, а не на демонстрацію власної позиції.

Стратегія «збереження обличчя» передбачає виконання таких правил:

- жоден із типів цільової аудиторії не може бути принижений в матеріалах сайту;
- позиція силових і державних інститутів на сайтах не має демонструватися зверхньо по відношенню до певних груп цільової аудиторії;
- матеріали ресурсу не мають містити негативну оцінку цільових аудиторій, якщо їхні дії не суперечать нормам права і закону; «залишати» аудиторію з цією оцінкою;
- обирати такі матеріали, які не можуть викликати конфлікт у громадянському суспільстві.

б) установка на некатегоричність реалізується за такими правилами:

- уникати різких словесних оцінок дій представників громадянського суспільства;
- уникати яскравих оціночних описів в поданні матеріалів;
- пом'якшувати прохання і розпорядження, розміщені на ресурсах, звертатися безпосередньо до тих типів аудиторії, на яких орієнтовано повідомлення;
- під час інтернет-опитувань уникати категоричних формулювань;
- не «роздавати оцінки» – ситуаціям, подіям, третій особі;
- не відносити людей до певних категорій, не використовувати ярлики;

в) установка на неімпозитивність передбачає визнання адресантом недоторканності адресата, демонстрацію ненав'язування йому офіційної позиції, рекомендований характер певних настанов [7]. Ця установка передбачає:

- ввічливе дистанціювання, невтручання;
- підтримання дистанції в комунікаціях;
- мінімізацію порад та розпоряджень;
- дотримання норм формального спілкування;
- дотримання формальної ввічливості, формальних правил мовного етикету;
- неприпустимість несанкціонованого вторгнення в особисте життя адресата, висвітлення тем, що зачіпають особисті проблеми (де навчався, хто за професією, яка квартира, чи є машина і будинок, які місце проживання, джерело існування, де жив раніше, чи є віруючим, до якої конфесії належить, за кого голосує) [6].

II. Прагматичний рівень. Ретушування інструментальної мовної агресії, пом'якшення експліцитної негативної оцінки, тобто коригування вихідної інтенції суб'єкта висловлювання. Мовній толерантності сприяє все, що знижує експресивність, афективність та інтенсифікацію висловлювання [4].

До імпліцитних способів вираження негативної оцінки відносяться:

- іронія;
- опис діяльності об'єкта висловлювання як його непрямой характеристики, що володіє певною аксіологічною цінністю [6];
- апеляція до культурно, соціально, ідеологічно значущих концептів, що поділяють учасників описуваних подій на «своїх» і «чужих», з притаманними цим поняттям конотаціями; прийом контрасту – протиставлення діяльності «своїх» і «чужих» [4];
- посилення на авторитетні джерела;
- тон розмови, вміння вислухати іншого, вчасно і доречно підтримувати тему. Ввічливість, уважність і чемність – основна вимога мовного етикету.

Усі перераховані прийоми дозволяють адресанту не висловлювати інституційне негативне ставлення до тих чи інших груп, тобто проявляти толерантність.

III. Граматичний рівень передбачає використання синтаксичних засобів для вираження позиції адресанта; морфологічних – для зниження категоричності висловлювання:

- використання питальної форми для ствердження;
- застосування негативних конструкцій для констатації факту;
- вживання описових конструкцій у формі підрядних означальних речень, що демонструють відносність інтерпретації подій;
- використання порівняльних конструкцій;
- застосування пропозицій з протиставним типом зв'язку;

- вживання складнопідрядних речень з підрядними реченнями уступки;
- використання засобів морфологічного рівня (множини іменників, вищого ступеня порівняння прикметників і прислівників), також направлені на зниження категоричності висловлювання і пом'якшення вербалізованої оцінки.

IV. Лексичний рівень:

- зниження категоричності оцінки, що реалізується прямою вказівкою на суб'єктивність оцінки, деінтенсіфікацією і виразом відносної істинності пропонованої оцінки;
- евфемізація, яка включає збільшення референційної невизначеності і зниження категоричності констатації факту (пом'якшення вербалізованої негативної оцінки) [6];
- неупередженість до апріорних «особливостей» людини, пов'язаних з її віком. Так, наприклад, літніх людей прийнято називати «людина похилого віку», жінок – «пані»;
- контроль способів мовленнєвого вираження, які посягають на гідність індивіда і утискають його права людини;
- «географічна толерантність», яка характеризується вимогою неупередженого ставлення до жителів невеликих або провінційних міст, сіл і інших регіонів з боку столичних жителів і навпаки [3].

V. Словотвірний рівень. Використання засобів словотвірного рівня:

- негативних префіксів;
- подолання сексизму у контексті індивідуального або групового комунікативно-поведінкового прояву, вирівнювання відносин між чоловічою та жіночою статтю, зокрема, в титулах:
 - шляхом вживання множини іменника: парламентарій – парламентарії; використання суфіксів -ка, -ця, -са, -иня та ін., напр. полковниця, дисертантка, директорка;
 - класи означальних та неозначальних займенників (*всякий, інший, хтось, хто-небудь, будь-хто*) імпліцитно апелюють до чоловічого роду (*хтось сказав, подумав, вирішив*). Подолати опір можна завдяки використанню множини (*хтось казав – казали*). Замість *кожен із нас* можна вживати *кожна людина* (*кожна особа, кожна із нас* – для жіночих колективів);
 - використання стратегії нейтралізації: замість *українські студенти і студентки протестували* – *українське студентство протестувало*, вживати нейтральні слова *когорта, спільнота, особа, людина* [2].

Висновки. Отже, реалізація концепту ТОЛЕРАНТНІСТЬ у дискурсах спецслужб є свідченням того, що сучасні спецслужби прагнуть підтримувати контакт з адресатом, а не лише транслювати інформацію, розгалуженість системи адресант-адресатних відносин в інституційних комунікаціях спецслужб є свідченням формування толерантного дискурсу, спрямованого на забезпечення зворотного зв'язку, попередження конфліктів, формування «кола своїх». Метою дискурсу толерантності спецслужб є позиціонування її як гідної поваги організації, демонстрація толерантного ставлення до думок і дій співгромадян та партнерів у межах закону.

Толерантність живиться почуттями людяності, гуманізму, людської солідарності, довіри до людини і віри в її кращі риси та наміри, готовності прийти на допомогу в разі потреби. Толерантність кожної особистості є запорукою формування толерантної атмосфери суспільства, загалом це необхідна складова національної культури, політичної культури і побутового спілкування, поняття, що дозволяє національній свідомості інтегруватися в світовий цивілізаційний процес, принцип толерантності є одним з основоположних універсальних принципів цивілізованого демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Березяк О. Проблема толерантності у комунікативній філософії / О. Березяк // Вісник Львівського університету. – Львів, 2009. – Вип. 12. – С. 67–73.

2. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. – 475 с.
3. Буджурова Л. Про етичну журналістику: етнічні аспекти / Л. Буджурова // Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві. – К. : Фонд «Європа ХХІ», 2002. – С. 224–252.
4. Компанцева Л. Ф. Інтернет-лінгвістика: когнітивно-прагматический и лінгвокультурологический подходы / Л. Ф. Компанцева. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБУ, 2009. – 275 с.
5. Слухай Н. Лінгвістичні маркери світоглядної маски суб'єкта масмедійної інтеракції / Н. Слухай // Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : [монографія]. – К. : НА СБ України, 2018. – 518 с.
6. Стернин И. Проблемы формирования категории толерантности в русском коммуникативном сознании / И. Стернин // Культурные практики толерантности в речевой коммуникации : [кол. монография]. – Екатеринбург : Изд-во УрГУ, 2004.
7. Сухомлин О. Ю. Мовна толерантність у журналістському тексті: параметри категорії [Електронний ресурс] / О. Ю. Сухомлин // Українське журналістикознавство : [науковий журнал]. – 2008. – С. 42–48. – Режим доступу : <http://www.yourn.univ.kiev.ua>.
8. Товстокопа Ю. В. Мовленнєва коректність як інструмент формування дискурсу толерантності / Ю. В. Товстокопа, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=445.
9. Ширяева Т. Общекультурные и институциональные особенности дискурса / Т. Ширяева, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.Psibook.com/linguistics/obschekulturnye-i-institutsionalnye-osobennosti-diskursa.html>.

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор

Л. Компанцева,

доктор юридичних наук, професор

А. Марущак

Аннотація. В статті проаналізовані прагматичний аспект дискурсу толерантності сайтів спецслужб Великої Британії, Німеччини, України, роль дискурсу толерантності для забезпечення інформаційної безпеки держави, розгалуженість системи адресант-адресатних відносин в інституційних комунікаціях на сайтах спецслужб країн, мов яких досліджується, що свідчить про формування толерантного дискурсу, спрямованого на забезпечення зворотного зв'язку, запобігання конфліктам, формування «кола своїх», визначені критерії та характеристики толерантного дискурсу; сформульовані рекомендації щодо забезпечення гендерного аспекту дискурсу толерантності.

Ключевые слова: дискурс толерантності, зворотний зв'язок, інституційна комунікація, гендерний аспект дискурсу толерантності.

Abstract. The article analyzes the pragmatic aspect of the discourse of tolerance of the special agencies of Great Britain, Germany and Ukraine web-pages; the role of the discourse of tolerance for providing the information security of the state; the ramifications of the addresser-recipient relations system within institutional communications on the web-sites of the special agencies of the countries, whose languages are studied, which testifies to the formation of the tolerant discourse, aimed at providing feedback, preventing conflicts, forming a «peer circle»; the criteria and characteristics of the tolerant discourse are specified; recommendations for ensuring the gender perspective of the discourse of tolerance are formulated.

Key words: discourse of tolerance, feedback, institutional communications, the gender perspective of the discourse of tolerance.